सफल त्रि॰ सह फलेन सहस्य सः। १सम्पूर्णे २फलयुक्ते च जटा॰।

सबल त्रि॰ सह बलेन सामर्थ्येन सैन्येन वा सहस्य सः। १सामर्थ्यान्विते २सैन्ययुक्ते ३त्यो॰ उक्तबलार्थे "सबलेऽवृष्टपतौ सस्ये राज्ञाग्नि सुखकौर्त्तयः" नील॰ता॰।

सब्रह्मचारिन् पु॰ समानं ब्रह्म वेदपठनकालीनं व्रतं चरति चर-णिनि समानस्य सः। एकगुरुसकाशात् वेदाध्ययनकाले तद्विबन्धनसमानव्रताचारयुते अमरः।

सभर्त्तृका स्त्री सह भर्त्त्रा पत्या सहस्य सः कप्। विद्यमानपतिकायां स्त्रियाम् अमरः।

सभा स्त्री सह भान्ति अभीष्टनिश्चयार्थमेत्रात्र यत्र गृहे। बहूनां समावेशनस्थाने २तदधिष्ठाविजनसमूहे च अमरः "यस्मिन् देशे निषीदन्ति विप्रा वेदविदस्त्रयः। राज्ञः प्रतिष्ठितो विद्वान् ब्राह्मणस्तां सभां विदुः"। विद्वत्संघतावपि सभापर्य्यायपरिभाषाह "त्रैविद्याहैतुकस्तर्की निरुक्तो धर्मपाठकः। त्रयश्चाश्रमिणः पूर्वे परिषत् स्याद्दशावरा" मनुः। १दूते ३गृहे मेदि॰ ५समूहे हेमच॰। समूहपरत्वे तृत॰ ब॰। दासीषभं नृपसभमित्यादि। व्यवहारदर्शनार्थसभास्थानस्य वीरमि॰ दर्शितं यथा बृहस्पतिः "दुर्गमध्ये गृहं कुर्याच्छतद्वारान्वितं पृथक्। प्राग्दिशि प्राङ्मुखीं तस्य लक्षणं प्राङ्मुखवेत्तुभाम्। प्रतिमालेखदेवैश्च युक्तामन्यस्य वा तथा" इति लक्षणां वास्तुशास्त्रोक्तलक्षणेन लक्षिताम्। अन्यस्य वेति समाहारद्वन्द्वः। सभाया धर्माधिकरणत्वं कात्यायन आह "धर्मशास्त्रानुसारेण अर्थशास्त्रविवेचनम्। यत्राधिक्रियते स्थाने धर्माधिकरणं हि तदिति"। तत्र सभोपवेशनमाह मनुः "यस्मिन् देशे इत्यादि" प्रागुक्तम् अत्र इत्युपलक्षणम् अधिकानामपि श्रुतत्वात्। तत्र वक्ष्यते। अधिकृतो विद्वान् प्राड्विवाकः अत्र प्रविशेत् सभाम् सभामेव प्रविशेत्यादिवचनात् सभा सुखव्यवहारदर्शनस्थानम्। अन्यान्यसुखानि व्यवहारस्थानानावाक्यादवगन्तव्यानि। "दश स्थानानि वादानां पञ्च चैवात्रवीद् भृगुः। निर्णयं येन गच्छन्ति विवादं प्राप्य वादिनः। आरण्यास्तु स्वकैः कुर्युः सार्थिकाः सार्थिकैस्तथा। सैनिकाः सैनिकैरेव ग्रामेऽग्रुभयवासिभिः। उभयानुमतश्चैव गच्छते स्थानमीपवितम्। कुलिकाः सार्थसुखाय पुरग्रामनिवासिनः। ग्रामपौरगणश्रेणीब्राह्मणत्रैविद्यवर्गिणः। कुलानि कुलिकाश्चैव नियुक्ता नृपतिस्तथा" इति। स्वकैरारण्यकैः ग्रामेऽपीत्यपिशब्दाद् वे ग्रामेऽरण्यादौ च निवसन्ति ते उभयवासिभिर्निर्णयं कुर्युः उभयव्यवहराभिज्ञत्वात्तेषाम् कुलिकाः कुलश्रेष्ठाः। सार्थो ग्रामदेवयात्रादौ निमित्तो जनसङ्घः तन्मुख्याः सार्थवाहादयः। पुरं सुखनगरम् तस्मादर्वाचीनो ग्राम इति पुरग्रामनिवासिनोर्भेदः सार्थकुलिकादीनि पञ्च स्थानानि तानि आरण्यकादीनामेव, ग्रामादीनि दश स्थानानि साधारणानि। ग्रामो ग्रामाकारेणावस्थितो जनः। पौरः पुरवासिनां समूहः "श्रेणयो रजकाद्यष्टादश हीनजातयः। चातुर्विद्याः आन्वीक्षिक्यादिविद्याचतुष्टयोपेतः वर्गिणो गणप्रभृतयः। राज्ञः सभाप्रवेशस्तत्रैव दर्शितः। तत्र मनुः "व्यवहारान् दिदृक्षुस्तु ब्राह्मणैः सह पार्थिवः। मन्त्रज्ञैर्मन्त्रिभिश्चैव विनीतः प्रविशेत् सभाम्। तत्रासीनः स्थितो वापि पाणिप्रसृतमात्मनः दर्शयन्। विनीतवेषाभरणः पश्येत् कार्याणि कार्यिणाम्। प्रत्यहं देशदृष्टैश्च शास्त्रदृष्टैश्च हेतुभिः। अष्टादशसु मार्गेषु निबद्धानि पृथक् पृथक्। धर्मासनमधिष्ठाय संवीताङ्गः समाहितः। प्रणम्य लोकपालेभ्यः कार्यदर्शनमारभेत्" इति।

सभाज सेवने दर्शने च भ्वा॰ प्रीतौ च॰ अ॰ अट॰ चु॰ उभ॰ सेट्। सभाजयति ते अवसभाजत्-त। अनेकाच्त्वान्न ओपदेशः।

सभाजन न॰ सभाज-भावे ल्युट्। गमनागमनादिकाले सुखानन्दप्रीतिसाधने सम्भाषणे २पूजने च अमरः।

सभासद् पु॰ सभायां सीदति-क्विप्। सामाजिके सभ्ये अमरः तल्लक्षणमाह याज्ञ॰ "श्रुताध्ययनसम्पन्नाः धर्मज्ञाः सत्यवादिनः। राज्ञा सभासदः कार्य्या रिपौ मित्रे च ये समाः" इति। श्रुतेन मीमांसाव्याकरणादिश्रवणेन वेदाध्ययनेन च सम्पन्नाः। धर्मज्ञाः सत्यवादिनः सत्यवचनशीलाः रिपौ मित्रे च समाः द्वेषरागशून्याः एवंविधा सभासदः सभायां सदसि यथा सीदन्ति तथा दानमानसत्कारैः राज्ञा कर्त्तव्याः मध्यस्थेन वरीतव्या इत्यर्थः। अतस्तेषामुपादेयत्वात् स्वाध्यायोऽध्येतव्यो यूयं किन्नु पुरोहितस्तं प्रकुर्वीतेत्यादिवत् सत्यपि धर्मत्वेऽदृष्टेश्यत्वात् तद्गतैकत्वबहुत्वं विवक्षितम्। तच्च यद्यपि कपिञ्जलन्यायेन मित्रमात्रेणापि चरितार्थं तथापि स्मृत्यन्तरोक्तबहुत्वविकल्पपरम्। तथा च बृहस्पतिः "लोकवेदतत्त्वधर्मज्ञाः सप्त पञ्च त्रयोऽपि वा। यत्रोपविष्टा विप्राः स्युः सा यज्ञसदृशी सभा" इति। मनुना तु त्रय एवोक्ताः।